

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των όρων:

- «Μεγάλη Ιδέα»
- Μακεδονική Επιτροπή
- «Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας»

(μονάδες 15)

ΘΕΜΑ Α2. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

α. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα με αρχές του 20^{ου} η κυριαρχία Ελλήνων επιχειρηματιών στις μεταφορές στην περιοχή του Δέλτα του Δούναβη ευνόησε την ανάπτυξη της ελληνικής ατμοπλοΐας.

β. Τον πυρήνα των τριών πρώτων ελληνικών κομμάτων αποτέλεσαν ευνοούμενοι των ξένων προξενείων στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

γ. Συνταγματική πρόβλεψη για τα κόμματα στην Ελλάδα υπήρξε για πρώτη φορά το 1864.

δ. Η Κοινωνιολογική Εταιρεία εμφανίστηκε για πρώτη φορά στις δεύτερες εκλογές του 1910.

ε. Μεγάλο μέρος του έργου της αποκατάστασης των προσφύγων έγινε από το 1924 ως το 1928 και σε αυτό καθοριστικό ρόλο έπαιξε η λειτουργία της Ε.Α.Π.

(μονάδες 10)

ΘΕΜΑ Β1. Ποια ήταν η στάση της πολιτικής ηγεσίας απέναντι στο προσφυγικό ζήτημα:

α) στη διάρκεια της ελληνικής επανάστασης (μονάδες 6)

β) κατά την περίοδο της μοναρχίας του Όθωνα (μονάδες 6)

(μονάδες 12)

ΘΕΜΑ Β2. Να παρουσιάσετε τις επιπτώσεις των εκλογών του Νοεμβρίου 1920 στην ελληνική οικονομία (μονάδες 5), στην εσωτερική πολιτική ζωή της Ελλάδας (μονάδες 4) και στο μικρασιατικό μέτωπο (μονάδες 4).

(μονάδες 13)

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1. Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες των παρακάτω κειμένων να αναφερθείτε :

α) στις πολιτικές δυνάμεις που έλαβαν μέρος στις εκλογές της 8^{ης} Αυγούστου 1910 (μονάδες 8), καθώς και στο αποτέλεσμα των εκλογών αυτών (μονάδες 7)

β) στην πρώτη εμφάνιση του Βενιζέλου στην πολιτική ζωή της χώρας και στις επιδιώξεις του (μονάδες 10)

(μονάδες 25)

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

... Η διεξαγωγή των εκλογών της 8^{ης} Αυγούστου επέτρεψε στις πολύμορφες αναζητήσεις στο κοινωνικό και στο ιδεολογικό πεδίο να επιδιώξουν την πολιτική τους καταξίωση στο χώρο της κοινοβουλευτικής ζωής. Φορείς νέων αιτημάτων και ριζοσπαστικών τάσεων δεν δίσταζαν να διεκδικήσουν τη λαϊκή ψήφο με την εκλογική προσωνομία του ανεξάρτητου. Επαγγελματικοί σύλλογοι και συντεχνιακές οργανώσεις έχριαν, για πρώτη φορά, υποψηφίους έξω από τα συγκροτημένα πολιτικά κόμματα. Μέσα στο ιδιόμορφο τούτο προεκλογικό κλίμα, τα κλαδικά αιτήματα εναλλάσσονταν με την επίκληση της ανάγκης για ριζικές πολιτειακές μεταβολές. Η μόνη προσπάθεια ευρύτερης συσσωμάτωσης[...] εκδηλωνόταν εντούτοις γύρω από το πρόσωπο του Ελευθέριου Βενιζέλου. Νέοι άντρες, εμπνευσμένοι από ζωνή μεταρρυθμιστική διάθεση, αλλά και παλαιότεροι κάποτε πολιτευτές, αντίθετοι στα ήθη και την πρακτική της προγενέστερης κοινοβουλευτικής ζωής, εκπρόσωποι συχνά δισταμένων πολιτικών θέσεων, έτειναν να αναζητήσουν στο πρόσωπο του Βενιζέλου τον αντιπροσωπευτικό φορέα του αιτήματος της πολιτικής αλλαγής. Ήδη, η υπόδειξη του ως υποψηφίου βουλευτή Αττικο-Βοιωτίας, παρά την απουσία του στο εξωτερικό, έτεινε να αποτελέσει την πρώτη αποφασιστική σφυγμομέτρηση στο επίπεδο της ελλαδικής κοινής γνώμης και να ανοίξει το δρόμο για την πανελλήνια ηγετική του καθιέρωση. Στο ριζοσπαστικό ανανεωτικό ρεύμα αντιπαρατάσσονταν οι μετριοπαθείς συντηρητικές δυνάμεις του παλαιού πολιτικού κόσμου. Μετά από πρωτοβουλία του Δ. Ράλλη και του Ν. Λεβίδη, και παρά την προσωπική αντίθεση του Γ. Θεοτόκη, τα δυο ισχυρότερα πολιτικά κόμματα συνασπίζονταν σε ενιαίο εκλογικό σχηματισμό, ενώ ο Κ. Μαυρομιχάλης κατερχόταν με αυτοτελείς εκλογικούς συνδυασμούς. [...]

Το εκλογικό αποτέλεσμα της 8^{ης} Αυγούστου 1910 εξήρε τη ζωνή ροπή του εκλογικού σώματος προς την ανανέωση του πολιτικού δυναμικού και την υιοθέτηση των ριζοσπαστικών προγραμματικών αρχών. Τα παλαιά πολιτικά κόμματα πέτυχαν οπωσδήποτε να διατηρήσουν την πλειοψηφία στο νέο κοινοβούλιο, 200 περίπου έδρες σε σύνολο 362. [...] Παράλληλα, όμως, και για πρώτη φορά στην κοινοβουλευτική ιστορία της χώρας, οι ανεξάρτητοι βουλευτές πέτυχαν σχεδόν να προσεγγίσουν τον συνολικό αριθμό των εκπροσώπων των οργανωμένων κομμάτων. Η εκλογή των 165 ανεξάρτητων υποψηφίων αποκτούσε πρόσθετο ειδικό βάρος [...] και ο ίδιος ο Βενιζέλος εξασφάλιζε την πρώτη θέση στην περιφέρεια Αττικο-Βοιωτίας με 32.765 ψήφους σε σύνολο 38.000, ξεπερνώντας έτσι σημαντικά τον πρωθυπουργό Σ. Δραγούμη και τον Δ. Ράλλη.

[*Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, «Νεώτερος ελληνισμός από 1881ως 1913 (B)»*]

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

... Η πολιτική στρατηγική του Ελευθέριου Βενιζέλου, τόσο στη σύλληψη των καθοριστικών σκοπών όσο και στη μεθόδευση των επιμέρους χειρισμών, έτεινε να συγκεράσει το επιθυμητό με το εφικτό. Με αυτήν ακριβώς τη δισδιάστατη προοπτική, ο Βενιζέλος ασπαζόταν μια τακτική, ικανή να συμβάλει στην άμβλυνση των αντιθέσεων που δίχαζαν την εθνική κοινότητα και να καταστήσει δυνατή την αξιοποίηση όλων των παραγόντων της εθνικής ζωής. Από τον εξώστη της πλατείας Συντάγματος, στην επίμονη αξίωση σοβαρής μερίδας του λαού των Αθηνών, και ίσως αυτής της πλειονότητας των πρώτων οπαδών του, για τη σύγκληση Συντακτικής Συνελεύσεως, αντέταξε την ακλόνητη εμμονή του στην αρχή της Αναθεωρητικής: «Επαναλαμβάνω, διπλής Αναθεωρητικής Βουλής!» Και στη νέα έκκληση του πλήθους για Συντακτική αντέτεινε για τρίτη συνεχή φορά: «Είπα ! Αναθεωρητικής!» Η συγκέντρωση της 5^{ης} Σεπτεμβρίου υπογράμμισε την ηγετική επιβολή του Βενιζέλου στο χώρο της ελληνικής πολιτικής ζωής, αλλά και επιβεβαίωσε την αναγωγή του σε ουσιαστικό ρυθμιστή της κατάστασης.

[*Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, «Νεώτερος ελληνισμός από 1881ως 1913 (B)»*]

ΘΕΜΑ Δ1. Με βάση το κείμενο που ακολουθεί και με τη βοήθεια των ιστορικών σας γνώσεων να αναφερθείτε:

α. στη μεταλλευτική δραστηριότητα που αναπτύχθηκε στο Λαύριο κατά τον 19^ο αιώνα (μονάδες 12)

β. στα αίτια καθυστέρησης της ανάπτυξης του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα και τις συνέπειες αυτής της καθυστέρησης(μονάδες 13)

(μονάδες 25)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αυτόν τον παλαιό πλούτο της γης του Λαυρίου εμφανίζεται στα τέλη του 19ου αι. να εκμεταλλευτεί εκ νέου ένας δαιμόνιος Ιταλός επιχειρηματίας, ο Τζιανμπατίστα Σερπιέρι. Ακολουθώντας κατά βήμα τη δραστηριότητα του πατέρα του, τόσο στην ενασχόληση με την πολιτική, όσο και με τις μεταλλευτικές εξορύξεις, ο Τζιοβάννι Μπατίστα έχει εκπαιδευτεί μέσα στα μεγάλα σαλόνια να βλέπει τις ευκαιρίες.

Κατά μία εκδοχή, για την πλούσια λαυρεωτική γη πληροφορήθηκε σε ένα από αυτά τα σαλόνια από τον σπουδαίο Έλληνα της διασποράς, μεταλλειολόγο Ανδρέα Κορδέλλα, ο οποίος είχε επισκεφθεί το Λαύριο και είχε ήδη συντάξει μια εξαιρετικά ελκυστική μελέτη «περί αναπήξεως σκουριών και επεξεργασίας εκβολάδων» (εκ νέου λιώσιμο των περιττωμάτων μετάλλων και επεξεργασία απορριμμάτων μεταλλουργικών εργασιών).

Σημασία έχει πως με τον έναν ή με τον άλλον τρόπο, ο Σερπιέρι πληροφορείται για τον πλούτο της λαυρεωτικής γης και σύντομα ξεφορτώνεται αρχικά στο Σούνιο κι έπειτα στο λιμάνι του έρημου Λαυρίου, κάνει τις μελέτες του και διαπιστώνει το ακριβό εύρημα.

Το εγχείρημα είναι μεγάλο και χρειάζεται κεφάλαιο. Ο Σερπιέρι επιστρέφει στην έδρα της δράσης του, στη Μασσαλία, και ψάχνει για χρηματοδότες και μάλιστα Γάλλους, καθώς προτίθεται να «αξιοποιήσει» τον νόμο ΧΠΑ΄ του 1861, που ανοίγει την πόρτα στις γαλλικές ανώνυμες εταιρείες να εξασκούν τα δικαιώματά τους και στην Ελλάδα (την επόμενη δεκαετία, ο Κουμουνδούρος, μιλώντας στη Βουλή, σημειώνει: «...θέλει αποδειχθή σήμεραν εάν ημπορούν εταιρείαι να ζήσουν εν Ελλάδι και να κερδοσκοπήσουν, διότι δεν είναι δυνατόν να έρχονται εταιρείαι εις την Ελλάδα, εάν δεν ημπορούν να κερδοσκοπήσουν...»!)

Πρώτος ενδιαφερόμενος είναι ο Γάλλος Hilarion Roux του τραπεζικού οίκου «I. Roux – Fressynet» και ακολουθεί η χιώτικη οικογένεια Ροδοκανάκη. Τα τρία μέλη ιδρύουν την εταιρεία «Roux – Serpieri – Fressynet C.E.» και τον Απρίλιο του 1864 υποβάλουν στο ελληνικό κράτος μελέτη παραχώρησης εκμετάλλευσης.

Η Ελλάδα, όχι μόνο αποδέχεται το αίτημα του Ιταλού επιχειρηματία, αλλά –με βασιλική παραίνεση- παραχωρεί στη γαλλο-ιταλική εταιρεία και έκταση περίπου 11.000 στρεμμάτων για να αναπτύξει το εγχείρημά της. Ο Σερπιέρι δεν αφήνει στιγμή να πάει χαμένη.

Σε χρόνο ρεκόρ στήνει εγκαταστάσεις επεξεργασίας, μεταφοράς, καμίνευσης και φόρτωσης των μεταλλευμάτων σε πλοία. Όσο για το ανθρώπινο δυναμικό, ο πρώτος... τροφοδότης του είναι ντόπιος μικρέμπορος, που γνωρίζει τα κατατόπια. Αυτός γίνεται και ο εργολάβος, που θα πλουτίσει αργότερα στην πλάτη των απελπισμένων για ένα κομμάτι ψωμί συμπατριωτών του... Η συμφωνία είναι να τους προσλαμβάνει εκείνος και κατόπιν να τους «νοικιάζει» στην εταιρεία. Ο Σερπιέρι θα καταβάλλει στον εργολάβο τα μεροκάματα των εργατών, αυτός θα κρατάει τη «σεβαστή» προμήθειά του και τα υπόλοιπα θα φτάνουν μόλις και μετά βίας στα πεινασμένα στόματα των μεταλλωρύχων.

Και από εκεί, που στην αρχαιότητα συντηρούν γενιές και γενιές εργατών σκλάβων, τα μεταλλεία του Λαυρίου έρχονται στην νεότερη πια Ελλάδα να γεννήσουν μια νέα φουρνιά περίπου 3.000 σκλάβων, απομυζώντας τα νιάτα, το σφρίγος, τη δύναμη ρακένδυτων ντόπιων και «ξενομεριτών» που πέφτουν στην ανάγκη του Σερπιέρι.

Η δουλειά είναι σκληρή, εξοντωτική, επικίνδυνη. Οι εργάτες πρέπει να ανοίγουν στοές και κάτω από πρόχειρα επισφαλή υπόστεγα, όπου ο φρέσκος αέρας περνάει με το σταγονόμετρο, να σκάβουν με τις ώρες και να εξορύσσουν το μέταλλευμα. Το μεροκάματο για 12 και 14 ώρες δουλειάς επί επτά μέρες την εβδομάδα, δεν ξεπερνά τις 3,5 δραχμές, εκ των οποίων 60 ή 70 λεπτά παίρνει ο εργολάβος! Οι γυναίκες, ενίοτε και τα παιδιά τους, μεταφέρουν χώματα σε φορτηγά πλοία, που είναι αραγμένα στο λιμάνι του Λαυρίου. Και μόνον ότι εργάζονται στον φρέσκο αέρα, η δουλειά τους καθίσταται «ευκολότερη» και λιγότερο αμειβόμενη. Οι εργάτες στα χώματα παίρνουν 2 δραχμές την ημέρα, εκ των οποίων τα 40 λεπτά καταλήγουν στην τσέπη του εργολάβου. Κι όταν η δουλειά τελειώνει κι έρχεται η στιγμή να ξεκουραστούν, μαζεύονται στα υγρά καλύβια που έστησε γι' αυτούς το αφεντικό και πλαγιάζουν στα νοτισμένα στρώματα που τους παραχώρησε... Οι μακρινοί «ευεργέτες», εκμεταλλευόμενοι τις δραματικές προσπάθειες της χώρας να σταθεί στα πόδια της, έχουν στήσει και συντηρούν στο Λαύριο μια ολόκληρη χρυσοφόρα πόλη, θεμελιωμένη στην πείνα των εξαθλιωμένων εργατών.

Σύμφωνα με την ιστορία του Ιω. Κορδάτου, προϊόντος του χρόνου, δύο φορές, το 1883 και το 1887, οι εργάτες επιχειρήσαν ανεπιτυχώς να απεργήσουν διεκδικώντας μεγαλύτερα μεροκάματα, καθιέρωση της Κυριακής ως αργίας, και έργα υποδομής που να τους προστατεύουν από ατυχήματα. Στο μεταξύ, κατά την καταγραφή του ιστορικού, δεν περνούσε εβδομάδα χωρίς ατύχημα, χωρίς αίμα, χωρίς κλάμα. «Η δε εταιρεία, όταν κάποιος εργάτης σακατευόταν στη δουλειά, τον πετούσε σαν την τρίχα από το ζυμάρι, χωρίς να τον αποζημιώνει»...

Πριν το γύρισμα του αιώνα και καθώς διαπιστώνουν πως δεν έχουν πια να περιμένουν πολλά ούτε από το κράτος, που περί άλλων τυρβάζει ούτε ασφαλώς από την εργοδοσία τους, οι μεταλλωρύχοι του Λαυρίου αποφασίζουν να κάνουν το μεγάλο βήμα. Έχει προηγηθεί η μεγάλη απεργία των εργατών στα ναυπηγεία της Σύρου (1879), με θετικά γι αυτούς αποτελέσματα και ορκίζονται να ακολουθήσουν με αντίστοιχη επιτυχία...

Αυτή τη φορά οργανώνονται καλύτερα. Θα απέχουν από τις στοές έως ότου ικανοποιηθούν και τα δικά τους αιτήματα. Τα ξημερώματα της 8ης Απριλίου του 1896, οι μεταλλωρύχοι δεν πιάνουν δουλειά. Κλείνουν τις εισόδους των στοών και προβάλλουν τα αιτήματά τους. Εκτός από την αύξηση του μεροκάματος και την καθιέρωση της κυριακάτικης αργίας, ζητούν να ανεγερθεί νοσοκομείο, όπου θα μπορούν άμεσα και ασφαλώς να περιθάλπονται όταν τραυματίζονται στη δουλειά, σπίτια της προκοπής για να μην πεθαίνουν από τη φυματίωση που θερίζει αδιακρίτως και κατάργηση των εργολάβων.

Η απεργία λήγει στις 21 Απριλίου. Το κέρδος είναι μια πεντάρα. Τόση αύξηση πετυχαίνουν στο μεροκάματό τους οι απεργοί και τίποτε από τα υπόλοιπα αιτήματα. Βάζουν, όμως, το θεμέλιο λίθο για τους κατοπινούς αγώνες τους, που έτσι κι αλλιώς δεν διαρκούν πολύ.

[Τόνια Α. Μανιατέα, Γενιές και όνειρα που «γέννησε» και «έπνιξε» η λαυρεωτική γη (διαδικτυακό άρθρο, Αθηναϊκό-Μακεδονικό πρακτορείο ειδήσεων)]

Επιμέλεια : Νατάσα Ζαφειρίου

Ορόσημο Ραφήνας